

Dichten verwachtingskloof vraagt onafhankelijk onderzoek¹

Link naar accountant.nl:

<https://www.accountant.nl/opinie/2010/2/dichten-verwachtingskloof-vraagt-onafhankelijk-onderzoek/>

Mephistopheles *Hoe kunt gij met uw praterij
Toch dadelijk zo overdrijven?
Elk blaadje is immers even goed.
Gij ondertekent het maar met een dropje bloed.*

Faust *Zo dit u dan geheel voldoet,
Dan moog' het bij die gekheid blijven.*

Mephistopheles *Bloed is een zeer bijzonder vocht.*

J.W. Von Goethe, Faust EEN (1808) en TWEE (1832), pagina 77 en 78, Wereldbibliotheek bv, 1982.

Waar Faust de afspraak met Mephistopheles bezegelt met spirituele valuta, daar is tussen gewone stervelingen het vertrouwen het smeermiddel voor verbinding binnen tal van dimensies. Vertrouwen dat onlosmakelijk is verbonden met de welvaart en het welzijn dat wordt ervaren. Vanuit een economisch perspectief leidt verlies aan vertrouwen tot hogere transactiekosten. De kredietcrisis maakt de kosten door verlies van werk, inkomen en vermogen direct zichtbaar.

Het vertrouwen in de betrouwbaarheid van verantwoordingen door huishoudingen in de private en publieke sector is geschaad door een reeks van gebeurtenissen, zoals het Enron-debacle (en als gevolg daarvan omvallen van Arthur Andersen), de consolidatieperikelen van Albert Heijn, de bouwfraude met een spannende enquête als toetje en de overschrijding van de begroting voor de aanleg van de Noord-Zuidlijn. Bij de nieuwe sluis te IJmuiden, zo voorspel ik, staan de sluizen open voor nieuwe tegenvallers. Verlies aan vertrouwen over de betrouwbaarheid van verantwoordingen is een kostbare zaak.

Zo ook is in toenemende mate een kloof zichtbaar geworden tussen de verwachtingen in het maatschappelijk verkeer en de prestaties die door accountants worden geleverd. Niet alleen is dit schadelijk voor de beroepsgroep zelf, een wijder wordende verwachtingskloof schaadt ook het algemeen belang. Schade die bestaat uit de hogere transactiekosten als gevolg van onzekerheid over de betrouwbaarheid van verantwoordingen. Ook rond de kredietcrisis staat de rol van de accountant weer ter discussie.

De accountant kan vertrouwen terugwinnen door beter te voldoen aan de verwachtingen over het vinden van fouten in verantwoordingen. Een aantal vragen dringt zich daarbij op. Waar wordt de accountant geacht wel of geen rol te spelen? Wat zijn de verwachtingen ten aanzien van het vinden van fouten? Welke materialiteits- en risicogrenzen worden aanvaardbaar geacht? Zijn die verwachtingen redelijk? Op welke wijze worden verwachtingen beïnvloed door de situatie waarin

¹ Ik dank mevrouw M. Muizelaar en de heren prof. dr. R. Soeting RA, mr. drs. C. France en drs. D. Bruijn voor hun commentaar op het concept van deze tekst.

huishoudingen zich bevinden en door de bron waaruit de fout ontstaat? Veranderen verwachtingen als fouten opzettelijk van aard zijn, cq voortvloeien uit fraude geboren uit hebzucht, misleiding geboren uit hoogmoed of het nalaten van werkzaamheden geboren uit gemakzucht? En ook: aan wie gaan we vragen wat die verwachtingen zijn? Waar is de verstandige leek? Deze invulling steunt op het gedachtengoed van Theodore Limperg Jr. die rond 1930 zijn vertrouwensleer formuleerde.

Er is behoefte aan onderzoek dat de verwachtingen in het maatschappelijk verkeer inventariseert en adviezen formuleert voor politieke besluitvorming over de in voorkomende gevallen na te streven doelen bij opdrachten, gericht op het verschaffen van zekerheid. De huidige kredietcrisis heeft het maatschappelijk belang van het dichten van de verwachtingskloof vergroot.

De algemene functie van de accountant dient een algemeen belang. Het accountantsberoep heeft geen wettelijke grondslag gekregen om een bijzonder belang te dienen. Zouden wij in de geest van Limperg hebben gehandeld, dan zouden wij nu geen kredietcrisis hebben.

Voor alle duidelijkheid: Het onderzoek dient zich te richten op de na te streven doelen en niet op de wijze waarop de accountant tot een grondslag komt voor zijn of haar mededelingen. Dat laatste is het terrein van de universiteiten en de vaktechnische afdelingen van de accountantskantoren. Het toezicht op de accountantskantoren en daarmee op de deugdelijkheid van de grondslag van die mededelingen is in handen van de Autoriteit Financiële Markten.

Het is van essentieel belang dat de onafhankelijkheid van het onderzoek is gewaarborgd. Om die reden is samenwerking met de accountantskantoren uitgesloten. Tevens is samenwerking met de faculteiten accountancy op de universiteiten uitgesloten, om de eenvoudige reden dat de meeste hoogleraren, vaak als vennoot, zijn verbonden met diezelfde accountantskantoren. Wel dienen allianties te worden gevormd met Europese en nationale overheden die worden geacht een algemeen belang te dienen.

Het algemeen belang is gediend met onderzoek naar de verwachtingen ten aanzien van de bij controle te hanteren materialiteits- en risicogrenzen, met redelijkheid als norm. Doel is het verminderen van transactiekosten door het winnen van vertrouwen in de werkwijze van de accountant.